

'S RIJKS VLOTTENDE SCHULD EN DE NEDERLANDSCHE BANK.

In het hoogst belangrijke artikel Bladzijden uit de geschiedenis van 's Rijks vlottende schuld van Mr. F. S. van Nierop, verschenen in de April-aflevering van dit tijdschrift, heeft de geachte schrijver twijfel te kennen gegeven aan de juistheid der door mij in mijn verleden jaar ¹⁾ verschenen artikel 's Rijks Schatkist en de Nederlandsche Bank uitgesproken meening over den invloed der discontatering van schatkistpromessen op de positie der Nederlandsche Bank.

Waar nu een op het gebied van het bankwezen zoo hoog staande autoriteit als de heer van Nierop, iemand zoo doorkneet zoowel in de theorie als in de praktijk der bankzaken, gemeend heeft mijne zienswijze over deze aangelegenheid te moeten bespreken, zoude alleen reeds de hem verschuldigde deferentie mij moeten nopen, waar ik, zooals het geval is, meen in mijn oordeel te moeten volharden, hem uitvoerig te antwoorden. Doch dit niet alleen; maar de kwestie zelve is zoo belangrijk dat nadere behandeling daarvan, na het door den heer van Nierop daarover geschrevene, alleszins wenschelijk ware.

Ik zou dan ook inderdaad zeer gaarne daartoe thans overgaan. Ik zou ons beider meeningen en die der door den heer van Nierop daarbij aangehaalde schrijvers nader wenschen te analyseeren en onze conclusiën, voor zooveel mogelijk, aan de feiten willen toetsen. Ik behoud mij ook voor zulks later te doen. Maar bijzondere omstandigheden verhinderen mij voor het oogenblik dien arbeid te ondernemen. Toch zij het mij veroorloofd reeds dadelijk enkele kantteekeningen te maken bij het door den heer van Nierop

¹⁾ Economist 1911, bl. 121 v.

geschrevene. Hij zelf en onze lezers mogen het mij ten goede houden, dat ik vooreerst mij daartoe bepalen moet.

De heer van Nierop dan acht de door mij aangevoerde stelling, dat de kredietvraag der Schatkist bij de Nederlandsche Bank slechts bevrediging kan vinden ten koste van haren metaalvoorraad, hetzij dat deze inderdaad daardoor verminderd wordt, of dat alleen maar vermeerdering daarvan er door tegengehouden wordt, een betwist en met recht betwistbaar punt. Hij voegt bij dat door mij het dus niet aanneembaar zou worden geacht, dat met de biljetten — door de Bank uit te geven krachtens de door haar aan de Schatkist verleende kredieten — zoodra zij overtollig worden, bij haar loopende voorschotten, 't zij dan disconto's of beleeningen, zouden worden afgelost. En hij besluit zijn betoog met de volgende vraag te stellen: „Brengt de Schatkist biljetten in omloop, die het verkeer niet behoeft, waarom zouden deze slechts ingewisseld kunnen worden tegen goud en aanleiding geven tot uitvoer van goud, en niet gebezigd worden tot het nemen van particuliere disconto's of het geven van geld op prolongatiën, waardoor caeteris partibus de kredietvraag bij de bank zal afnemen en de biljetten in betaling van door de bank verleende voorschotten naar haar kas zullen terugvloeien?

Welu, op deze vraag is mijn antwoord, dat wij wel moeten onderscheiden op wat, bij den hier veronderstelden loop van zaken, de rol der verschillende daarbij betrokken partijen neerkomt. Zeker, het zal kunnen voorkomen dat de betalingen der Schatkist, waarvoor deze in een of anderen vorm gelden heeft opgenomen bij de bank, leiden tot het komen van beschikbare middelen bij degenen aan wie de betalingen geschieden, en dan door deze aangewend worden tot het aanbieden daarvan in de open geldmarkt, waardoor de kredietvraag bij de bank zal afnemen, of ook rechtstreeks tot terugbetaling van te voren bij de bank zelve opgenomen voorschotten. Doch hiermede heeft het opnemen bij de bank door de Schatkist van de middelen, vereischt om in die betalingen te voorzien, niets te maken. De betalingen waren door de Schatkist verschuldigd, onverschillig welke de wijze is op welke door haar daaraan voldaan wordt. Welke de uitwerking daarvan zal zijn op

de geldmarkt is ééne zaak. Welke de wijze is waarop de Schatkist zich de middelen verschafft om aan die betalingen te voldoen, is eene andere zaak. En doet zij dit, hare ontvangsten niet in voldoende mate opwegende tegen hare betalingen, door de benoodigde middelen op te nemen bij de Nederlandsche Bank, dan legt zij voor zooveel beslag op de kapitalen, welke de circulatiebank vlottend kan maken en ter beschikking kan stellen van hare kredietnemers doordat zij in de geldcirculatie hare biljetten in de plaats stelt van het metallieke betaalmiddel. Zij kan dit echter slechts doen in beperkte mate; mate afhankelijk, eensdeels van het bedrag aan fiduciair betaalmiddel dat in het verkeer opgenomen kan worden, anderdeels van het metaalsaldo dat zij, al naar gelang van omstandigheden, in grootere of kleinere verhouding tot de totaalsom der circuleerende biljetten, beschikbaar moet houden.

Dit beslag leggen op de middelen, welke de circulatiebank door hare tusschenkomst tusschen kredietnemers en kredietgevers ter beschikking kan stellen van de eersten, is trouwens hetgeen geschiedt door een ieder hunner die bij haar wissels verdisconteert of voorschotten opneemt, en oefent steeds op de positie der Bank een invloed uit in de richting van vermindering van haren metaal-voorraad. Doch waarom zou de Schatkist nu geen gebruik mogen maken van deze gelegenheid om zich beschikbare middelen te verschaffen, aan welke behoefte te voldoen, van welke zijde ook komende, juist de roeping is der circulatiebank?

Maar het goed recht der Schatkist in deze, haar recht om, des noodig, mede partij te trekken van de werkzaamheid der Nederlandsche Bank, is ook door mij niet betwist. Waar de heer van Nierop schrijft, dat door mij het krediet verleenen door de Bank aan de Regeering afgekeurd zou zijn, laat hij mij meer zeggen dan ik gedaan heb. Ik verwijs dienaangaande naar de eigen bewoordingen waarin dit punt door mij behandeld werd.¹⁾

Wat door mij werd veroordeeld was, dat de schatkist aan de markt der korte kredieten en bepaaldelijk bij de Nederlandsche Bank voorziening zocht, niet alleen voor een

¹⁾ Zie Economist 1911, bl. 130 en bl. 135.

tijdelijk tekort tusschen hare regelmatig voorkomende ontvangsten en betalingen, maar eveneens voor blijvende tekorten door welke eene kapitaalsbehoefte was ontstaan voor welker vervulling niet aan die markt bevrediging gezocht moest worden; voorts dat, in het algemeen, in de periode, welke ik besprak, de vlottende schuld der Schatkist te hoog was opgevoerd.

Wat betreff de door mij gewraakte bevrediging eener daar niet tehuis behoorende kredietbehoefte aan de markt der korte kredieten en dat nog wel bij de Nederlandsche Bank, zoo kan ik mij thans, tot staving van de juistheid mijner meening, nog beroepen op een artikel dat in December l.l. voorkwam in het dagblad *Le Temps* naar aanleiding van de destijds in behandeling zijnde wijziging der Fransche bankwet, welk artikel blijkbaar uit een zeer bekwame pen was gevloeid en dat dan ook in bankkringen groote waardeering ondervond.

De schrijver, opkomende tegen de rechtmatigheid van eenen anderzijds gestelden eisch aan de circulatiebank, schreef het volgende: „Les orateurs qui l'ont formulé, avec les intentions les meilleures du monde, ont montré qu'ils n'ont que des notions assez vagues sur le billet de banque. Si on les écoutait on aurait vite fait de détruire la valeur de ce papier. Il n'en a aucune par lui-même, c'est un premier point qu'on perd de vue trop souvent; et en second lieu, sa valeur lui vient non point de la sécurité de gages auxquels il serait adossé, mais du droit qu'il donne à tout porteur d'être remboursé à vue et en espèces. Pour que ce remboursement à vue et en espèces présente toujours une absolue certitude, l'établissement émetteur des billets de banque aura eu à se préoccuper avant tout des échéances du papier qu'il aura accepté en échange du sien. La sécurité de ce papier fût elle entière, indéniable, hors de toute contestation, l'établissement ne saurait le prendre contre le sien propre, si une échéance rapprochée ne vient pas ajouter sa condition fondamentale à celle de la sécurité, et se concilier de la sorte avec l'exigibilité à vue du billet de banque.”

De juistheid van het hier geschrevene zal bezwaarlijk in twijfel getrokken kunnen worden, en evenmin zal het beweerd

kunnen worden, dat een ongedekt tekort in de staatsfinanciën eene vordering daarstelt à échéance rapprochée.

En eindelijk werd dit door mij veroordeeld, dat de schatkistpromessen steeds direkt bij de Nederlandsche Bank werden ondergebracht, al waren die ook tot lagere discontokoers aan de open markt te plaatsen.

De middelen der geldmarkt voor korte kredieten ten onzent bestaan uit de kapitalen welke daar van verschillende zijden worden aangeboden en uit die, welke de Nederlandsche Bank in den regel te harer beschikking stelt. Voorts heeft zij eene reserve in de uitbreiding welke de Bank bij zeer levendige kredietvraag tijdelijk aan hare kredietverleeningen kan geven, hetzij door uitzetting van de totaalsom harer circulatie wanneer het betreft de periodiek voorkomende behoeften aan tijdelijke vermeerdering der betaalmiddelen, of, onder andere omstandigheden, door in ruimere mate dan gewoonlijk hare circulatie niet door metaal gedekt te houden.

Worden nu echter schatkistpromessen bij de Bank ondergebracht tot hooger discontokoers dan waartoe ze aan de open markt te plaatsen geweest zouden zijn, dan heeft er feitelijk het volgende plaats: dat aan de reserve der geldmarkt middelen worden onttrokken terwijl de daar werkelijk beschikbare middelen onaangesproken blijven; op de nadeelige gevolgen hiervan behoef ik hier niet op nieuw te wijzen ¹⁾

Bekend is het welke de oorzaak is der in deze door de Regeering gevolgde handelwijze tegen welke ik opkom; t. w. hare deelneming in de winsten der Bank. Maar dat is, zooals ik vroeger schreef, het dooreen mengen van regeeringszijde van twee zaken, welke van elkander afgescheiden moeten blijven, de positie van discontant en die van deelhebbende in de winsten der Bank. Die twee zaken afgescheiden te houden, is een eisch ter wille der daarbij betrokken algemeene belangen.

Het worde aangeteekend, dat het hier besproken punt niet door den heer van Nierop is aangeroerd. Maar gelijk het, te recht, door hem is afgekeurd dat vroeger de Bank regeeringspromessen trachtte tot zich te trekken door een

¹⁾ Zie Economist 1911, bl. 135/6.

geprivilegeerd disconto, vermoed ik dat hij het in deze wel met mij eens zal zijn.

Een enkele opmerking moge hier ook nog een plaats vinden over de bekende tegenwoordige regeerings-opvatting van het haar bij art. 11bis der bankwet van 1903 toegekende recht op een voorschot van vijftien millioen gulden.

Die opvatting werd door mij veroordeeld. De heer van Nierop echter aarzelt deze meening te onderschrijven en acht haar wel ietwat doctrinair.

Ik meen echter op goede gronden te hebben aangetoond, ten eerste, dat de bedoelde opvatting in strijd is met de bedoeling van den wetgever van 1903; ten tweede, dat ook afgescheiden van dit bezwaar, het handelen naar die opvatting niet gewenscht kan worden geacht. Ik zal van het hierover in mijn vorig artikel geschrevene hier niet in herhaling treden ¹⁾).

Doch, zegt de heer van Nierop, waarom niet die f 15 millioen voorschot beschouwd als met de f 4 millioen reeds in fondsen belegd, vormende de alsdan nog niet eens geheel volledige belegging van het maatschappelijk kapitaal der bank. „Een goede bankpolitiek — voegt hij hieraan toe — verbiedt dit niet.”

Nu is er zeker vóór de volledige belegging van het maatschappelijk kapitaal der bank een en ander te zeggen. Uitgaande van het steeds gehuldigde beginsel, dat dit kapitaal meer te beschouwen is als waarborgfonds tegenover de obligo's der bank dan als deel uitmakende van haar bedrijfskapitaal, kan men inderdaad de vraag stellen: waarom de faculteit der belegging in fondsen tot een deel van het kapitaal beperkt? Maar wat daarvan zij, dit staat vast, dat de bestaande bankwet die volledige belegging niet toelaat. De wetgever van 1888 heeft uitdrukkelijk die belegging van het kapitaal tot een vijfde daarvan willen beperken. Door den toenmaligen Minister van Financiën was oorspronkelijk voorgesteld, de faculteit ter belegging in fondsen te geven voor de helft van het maatschappelijk kapitaal. De Tweede Kamer nam echter met dit voorstel geen genoegen en

¹⁾ Zie Economist 1911, bl. 136 v.

keurde het verleenen dier bevoegdheid slechts goed, mits beperkt wordende tot een vijfde van het kapitaal.

Tegen het denkbeeld door den heer van Nierop geopperd, bestaat dus voor het oogenblik ontegenzeglijk een formeel bezwaar. Maar al werd dit opgeheven, nooit, zoude ik meenen, zou de verdere belegging van het maatschappelijk kapitaal der bank veroorloofd moeten worden op de wijze als door hem aangegeven. Dit toch zou de uitvoering der belegging afhankelijk maken, niet van een besluit van het Bankbestuur, maar van den wil der Regeering om over die gelden al of niet te beschikken.

Een goede bankpolitiek, schreef de heer van Nierop, verbiedt de volledige belegging van het maatschappelijk niet.

Op die wijze zou, veroorloof ik mij op te merken, een goede bankpolitiek de uitvoering van het door hem geopperde denkbeeld wel verbieden.

„Le billet de banque — leest men ook nog in het hierboven reeds aangehaald artikel van *Le Temps* — est un papier qui représente l'engagement contracté par l'établissement émetteur d'en rembourser à vue et en espèces le montant. Rien de plus, rien de moins. Si un privilège d'émission est créé, ce n'est point dans l'intérêt de la banque qui en aura été investie: c'est exclusivement dans l'intérêt du public et de l'Etat lui-même, afin que l'émission soit entourée des garanties les plus sévères et que notamment aucune confusion ne puisse être faite entre les besoins du Trésor et les obligations de la Banque. L'autonomie et l'indépendance de celle-ci doivent être complètes.” Deze laatste woorden maak ik hier tot de mijne. En daarom ook, geen kapitaalsbelegging der Nederlandsche Bank afhankelijk gemaakt van den wil en van de behoeften der Regeering, maar dienaangaande vóór alles gehandhaafd de zelfstandigheid en de onafhankelijkheid van beleid bij het Bankbestuur.

Ten slotte zij nog opgeteekend, dat de verwijzing van den heer van Nierop, ter verdediging van zijne meening naar Frankrijk en Engeland, hier toch waarlijk niet opgaat. De redenen waarom dit het geval niet is, heb ik ook reeds vroeger uiteen gezet ¹⁾.

¹⁾ Zie *Economist* 1911, bl. 149/50.

Maar heb ik alzoo enkele verschilpunten tusschen den heer van Nierop en mij moeten aangeven, ik eindig deze voorloopige kanteekening op zijn belangrijk artikel met de toevoeging hieraan, dat naast die enkele verschilpunten er veel meer punten zijn waaromtrent, naar ik meen te mogen zeggen, tusschen hem en mij volkomen eenstemmigheid bestaat, en ik constateer dit voor mij zelf met zeer groote voldoening. Zoo was het, om slechts dit ééne punt te noemen, mij bijzonder aangenaam te bemerken, dat wat hij schrijft omtrent de positie van de Rijkspostspaarbank tegenover de Regeering, zich volkomen aansluit aan wat dienaangaande door mij werd gezegd.

Amsterdam, 6 Mei 1912.

G. M. BOISSEVAIN.
